

Rozdział 3

ROZWÓJ METODY TUTORINGU W POLSKICH SZKOŁACH

Od samego początku działań, które miały na celu wyjaśnienie tego, jaki jest stan rozwoju metody tutoringingu w polskim systemie oświaty, założyłam, że swoją uwagę będę koncentrować na zilustrowaniu skali stosowania tutoringingu w polskich szkołach, określeniu jego form, a także procedur związanych z wdrażaniem tej metody. Przyjęcie takiej problematyki oznaczało, że podjęte działania będą miały charakter eksploracyjny. Zatem już na początku drogi zrezygnowałam z postawienia jednoznacznych hipotez badawczych, a zamiast nich postanowiłam, że skupię się „na analizie procesów tworzenia sytuacji społecznych, biorąc w nich udział i obserwując ich przebieg”²⁶¹. Ponieważ przystępując do badań, miałam już pewny ogólny wgląd w sytuację, pozwoliło mi to na przyjęcie jedynie hipotezy wstępnej, która brzmiała: „Zakłada się, że metoda tutoringingu jest coraz bardziej obecna w polskich szkołach, które korzystają z niej, chcąc podnieść efektywność i poziom nauczania oraz wychowania”. Rozpoczynając działalność badawczą, założenie to było dla mnie tylko punktem wyjścia, który z czasem mógł ulec zmianie.

Poprzednia część mojej pracy związana z opisem założeń metodologicznych i procedur badawczych jasno pokazała schemat przyjętych działań. Prowadzone badania eksploracyjne w znacznej mierze opierały się na szukaniu kontekstu wyjaśniającego pojawienie się tutoringingu, dlatego też znaczącym fragmentem tej części pracy jest opis monograficzny ALA Autorskich Liceów Artystycznych i Akademickich. Z perspektywy prezentacji rozwoju tutoringingu w Polsce dostrzeżenie tej szkoły było kluczowe, gdyż stanowiła ona w dużej mierze laboratorium

---

²⁶¹ U. Flick, dz.cyt., s. 155.

kreacji opisywanej metody. Zatem przedstawiony poniżej stosunkowo obszerny opis ALA daje wgląd w żywe środowisko twórców, których działalność stanowiła początek dostrzegalnego w szkołach publicznych fenomenu indywidualnych wychowawców²⁶². Opis ten będzie tłem dla prezentacji skali stosowania tutoringu w polskim systemie oświaty, form opisywanej metody, procedur jej wdrażania, a także predyktywnych i praktycznych aspektów zastosowania tutoringu w szkole. Podstawą tych rozważań będzie analiza ankiet „Tutoring w mojej szkole”, przeprowadzonych wywiadów, zgromadzonych dokumentów, a także własnych obserwacji.

1. ALA Autorskie Licea Artystyczne i Akademickie jako laboratorium tutoringu w polskiej szkole

ALA Autorskie Licea Artystyczne i Akademickie to placówki, których opis jest istotną częścią niniejszej pracy. Wiąże się to z tym, że szkoły te od wielu lat korzystają z tutoringu. Z uwagi na to doświadczenie, a także fakt, że z ich gron pedagogicznych wywodzą się osoby, które animują rozwój tej metody w polskim systemie oświaty, opis ALA uznałam za uzasadniony. Istotnym argumentem, który wzięłam również w tej kwestii pod uwagę, było również to, że ALA, będąc eksperymentalną szkołą autorską, zapewniała metodzie tutoringu unikatowe warunki do rozwoju, co stanowi punkt odniesienia w dalszych podejmowanych rozważaniach. W poniższej części pracy zostanie zatem przedstawiona geneza powstania tej szkoły, realizowane przez nią zadania oraz cele, a także system organizacyjny, jak również dialogiczne podstawy funkcjonowania ALA, które oddziałują na stosowany w tych placówkach tutoring.

Należy zaznaczyć, że prezentowana treść opierać się będzie z jednej strony na analizie dokumentów (przede wszystkim statutów i koncepcji szkoły), dostępnej literatury opisującej ALA oraz stron internetowych²⁶³. Brane będą pod uwagę także informacje uzyskane z wywiadów pogłębionych, przeprowadzonych na potrzeby niniejszej pracy z²⁶⁴ dyrektorem Zespołu Szkół ALA we Wrocławiu i autorem koncepcji szkoły Mariuszem Budzyńskim, dyrektorem ALA w Częstochowie

²⁶² Por. K. Szymała, dz.cyt., s. 218.

²⁶³ W przypadku wrocławskiej ALA będzie to www.ala.art.pl, w przypadku częstochowskiej ALA www.alacz.edu.pl. Strony te są bogate w informacje dotyczące szkół nie tylko na potrzeby kandydatów, uczniów czy też nauczycieli, ale również osób, które mają życzenie zapoznać się z ich koncepcją bądź genezą.

²⁶⁴ Po to, aby cytowane w opracowaniu o ALA wypowiedzi osób (z którymi przeprowadziłam wywiady pogłębione) były w przypisach precyzyjne, ale również uproszczone, przyjęłam następujące skróty: wywiad z Mariuszem Budzyńskim – W-MBI, z Dorotą Wojciechowską – W-DW, Andrzejem Rutyną – W-AR, Brygidą Działkiewicz-Buś – W-BDB, Marią Budzyńską – W-MBII.

Dorotą Wojciechowską oraz wybranymi celowo nauczycielami z obydwu szkół. Ponadto źródłem, z którego czerpano wiedzę dotyczącą działalności ALA, okazały się nieliczne dotychczas wyniki badań naukowych przeprowadzonych w tychże szkołach. Wśród nich znalazły się prace realizowane przez Mirosławę Nowak-Dziemianowicz, Marię Sitko i Katarzynę Kozerską²⁶⁵. Ponadto na uwagę zasługują wnioski pochodzące z wypełnianych rokrocznie przez uczniów kończących szkołę (zarówno w Częstochowie, jak i we Wrocławiu) ankiet abiturienta. Bez wątpienia do stworzenia poniższych rozważań przyczyniła się „Diagnoza efektywności pracy Liceum Ogólnokształcącego ALA – Autorskie Licea Artystyczne i Akademickie” przygotowana przez Zespół ds. Diagnozy ALA Dolnośląskiej Szkoły Wyższej pod kierunkiem Piotra Mikiewicza, a także analogiczny dokument, który na potrzeby monitorowania eksperymentu realizowanego w częstochowskiej ALA powstał pod kierunkiem Moniki Adamskiej-Staroń, Beaty Łukasik oraz Małgorzaty Piaseckiej z Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

1.1. Geneza Autorskich Liceów Artystycznych i Akademickich ALA

Autorskie Liceum Artystyczne ALA powstało w 1995 roku we Wrocławiu²⁶⁶. Od samego początku działalność szkoły opiera się na koncepcji Mariusza Budzyńskiego, który tworząc ją, czerpał z własnego doświadczenia pracy w charakterze nauczyciela historii w Autorskiej Szkole Samorozwoju (ASSA) stworzonej w 1990 roku przez Daniela Menelskiego i Dariusza Łuczaka²⁶⁷. To powoduje, że esencjonalny opis ASSA stanowi istotny aspekt w podjętych rozważaniach.

Działająca po dziś dzień ASSA jest szkołą średnią, która w początkowym okresie swojego istnienia opierała się na koncepcji zakładającej między innymi brak organizacji procesu nauczania bądź innymi słowy, samoorganizację uczenia się,

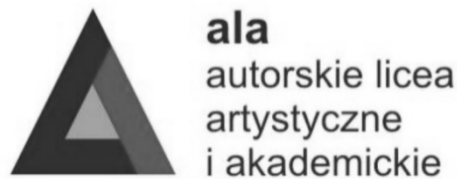
---

²⁶⁵ Katarzyna Kozerska badała twórczość uczniów częstochowskiej ALA na potrzeby swojej pracy magisterskiej: „Kaźde dziecko jest artystą. Rola procesu edukacji w rozwijaniu twórczej aktywności uczniów szkół średnich” tworzonej pod kierunkiem dr Edyty Widawskiej. Praca została obroniona na Wydziale Pedagogicznym Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie w 2012 roku.

²⁶⁶ Do 2008 roku ALA funkcjonowała pod nazwą Autorskie Liceum Artystyczne. Na zmianę nazwy i pojawienie się w ALA kierunków akademickich wpłynęła działalność istniejącego w latach 1997–2008 Liceum Akademickiego, którego organem prowadzącym była Dolnośląska Szkoła Wyższa. Szkoła ta w dużej mierze funkcjonowała w swoistej symbiozie z Zespołem Szkół ALA między innymi z powodu wspólnego adresu oraz bliskiej współpracy kadry obu placówek. Dlatego też po jej rozwiązaniu Autorskie Licea Artystyczne zdecydowały się przejąć i kontynuować jej doświadczenie.

²⁶⁷ Por. M. Budzyński, *ALA Autorskie Licea Artystyczne – szkoła samodzielności i odpowiedzialności*, niepublikowana praca przygotowana na jubileusz dziesięciolecia działalności ALA we Wrocławiu, Wrocław 2005, s. 14.

Rysunek 5. Logo Autorskich Liceów Artystycznych i Akademickich we Wrocławiu

Źródło: ALA we Wrocławiu.

gdzie młodzież sama decydowałaby, kiedy i czego się uczy²⁶⁸. Taka postawa wynikała z przyjętego w ASSA założenia, że najważniejszym źródłem wartości dla człowieka jest jego samorozwój²⁶⁹. Uznano bowiem, że „człowiek, którego celem jest własny rozwój – samorozwój, jest pełnoprawnym członkiem społeczeństwa. Człowiek ten może stwierdzić, że jest osobą, i sam o sobie może stanowić, a swoją drogę ma prawo bez przeszkód realizować”²⁷⁰. Uczniowi ASSA²⁷¹, który miał wyruszyć w drogę własnego samorozwoju, aby stać się tym, kim jest²⁷², zwracano uwagę na to, że podróż ta odbywa się wówczas, gdy spełnione zostaną pewne warunki. Będzie to miało miejsce, gdy osoba doświadczy „wolności od...” ograniczeń, sterowania zewnętrznego oraz „wolności do...” wyzwalania swoich możliwości²⁷³. Wiąże się to jednak z tym, że owa wolność zostawia osobę samą i wymaga od niej samodzielnej troski o siebie²⁷⁴, co może być realizowane z różnym skutkiem. Zdaniem Daniela Manelskiego żaden człowiek nie może wymagać od ucznia samodzielności i odpowiedzialności za własne działania, gdyż jeśli zacznie to czynić, równocześnie, będzie nim sterować i ograniczać jego wolność, przyjmując niejako na siebie samodzielność i odpowiedzialność²⁷⁵. Tym samym dany uczeń ASSA miał pełnię swobody, co sugeruje, że założenia szkoły korespondowały

²⁶⁸ Parafraza fragmentu wywiadu prowadzonego przez Monikę Figiel z Danielem Manelskim, por. M. Figiel, *Szkoły autorskie w Polsce. Realizacja edukacyjnych utopii*, Kraków 2001, s. 244.

²⁶⁹ Por. M. Figiel, dz.cyt., s. 55.

²⁷⁰ *Informator ASSA 1990/1991*, za: tamże, s. 53.

²⁷¹ Warto dostrzec, iż ASSA cieszyła się dużym uznaniem, o czym świadczy to, że w samym tylko 1995 roku uczęszczało do niej 850 uczniów, za: tamże, s. 55.

²⁷² Charakteryzujące samorozwój wyrażenie: „Stań się tym, kim jesteś”, było hasłem często kierowanym do uczniów ASSA, za: M. Nowak-Dziemianowicz, *Oblicza nauczyciela, oblicza szkoły*, Toruń 2001, s. 165.

²⁷³ Por. D. Manelski, *Model struktury sytuacji dla samorozwoju*, za: M. Figiel, dz.cyt., s. 55.

²⁷⁴ Tamże.

²⁷⁵ Por. tamże.

z koncepcją antypedagogiki prezentowanej przez Hubertusa von Schönebecka, który zresztą gościł w tej szkole kilkakrotnie²⁷⁶.

ASSA była szkołą, która ograniczała wpływ wychowawczy²⁷⁷. Ta kwestia okazała się nie bez znaczenia dla autora koncepcji Autorskich Liceów Artystycznych i Akademickich Mariusza Budzyńskiego. W odróżnieniu bowiem od ASSA szkoła ta wyrosła na swoistym odwróceniu od koncepcji Daniela Manelskiego i Dariusza Łuczaka. Kluczową kwestią pozostawało tutaj podejście do wychowania. Autor ALA przyznał, że w ASSA „(...) pozostawiony samemu sobie uczeń mógł brać z niej [ze szkoły – dop. A.S.C.] to, co chciał. Pedagog, będąc w ciągłej gotowości, miał jedynie odpowiadać na wyrażane przez ucznia potrzeby. Dla nas było to zaprzeczeniem idei wychowania” (W-MBI). Argumentując potrzebę zrealizowania własnej wizji szkoły, w jednym ze swoich artykułów Budzyński zauważył z kolei, że „Szkoły ALA powstały w opozycji zarówno do szkoły tradycyjnej z jej pozytywistycznym ustrojem nastawionym na zdobywanie wiedzy w sposób jak najbardziej uporządkowany, sprawdzalny, z nagradzaniem osiągnięć i potępieniem ich braku, jak i szkoły osadzonej w nurcie antypedagogiki rezygnującej z oceny, promocji, kontrolowania obecności, a nawet uporządkowanego planu zajęć”²⁷⁸. Powyższe słowa jasno wskazują kierunek prac, które zostały podjęte w tworzeniu Autorskich Liceów Artystycznych i Akademickich. Można uznać bowiem, że ta szkoła miała zaistnieć między dwoma skrajnie różnymi systemami. To położenie pozwalało twórcom ALA sięgać z jednej strony po te sprawdzone rozwiązania, które najlepiej korespondowały z koncepcją tworzonej placówki, z drugiej ubogacać je własnymi autorskimi pomysłami.

Na jedną z zasadniczych kwestii, które odróżniły ASSA od ALA, zwróciła uwagę Maria Sitko. Analizując koncepcję działania szkół ALA dostrzegła, że celem tej szkoły „jest tworzenie warunków i pomoc młodemu człowiekowi w samowychowaniu [podkreśl. A.S.C.], tj. w organizowaniu procesu jego świadomej pracy nad sobą”²⁷⁹. Tym samym autorka podkreśliła, że fundamentem działalności ALA Mariusz Budzyński uczynił zamiast samorozwoju – samowychowanie. Twórca koncepcji ALA stwierdził bowiem, że w ASSA samorozwój ucznia związany był z osobistym i świadomym kształtowaniem cech osobowości oraz kierowaniem się własnymi wartościami i celami. Wymagało to stworzenia odpowied-

²⁷⁶ Informacje uzyskane w wywiadzie W-MBI.

²⁷⁷ Wspomina o tym również M. Nowak-Dziemianowicz, powołując się na przeprowadzone przez siebie w ASSA badania. M. Nowak-Dziemianowicz, *Kilka refleksji o nauczycielu szczęśliwym*, [w:] R. Kwaśnica (red.), dz.cyt., s. 200.

²⁷⁸ Por. M. Budzyński, *ALA Autorskie Licea Artystyczne...*, dz.cyt., s. 14.

²⁷⁹ M. Sitko, *Wpływ szkoły na kształtowanie tożsamości ucznia na przykładzie liceów alternatywnych ALA*, niepublikowana praca przygotowana na jubileusz dziesięciolecia działalności ALA we Wrocławiu, Wrocław 2005, s. 26.

nich warunków, co też było celem działalności tamtej szkoły. W tym przypadku w ASSA przyjęto, że wszystkie zewnętrzne zamierzone działania względem ucznia są szkodliwe, uznając, iż ten ze swojej natury jest przygotowany do podejmowania decyzji dotyczących własnej drogi rozwojowej. Zdobyte doświadczenie pokazywało Mariuszowi Budzyńskiemu jednak negatywne strony tego zjawiska. W jego opinii uczeń, mimo zaoferowanych mu możliwości dokonywania wyboru, równie dobrze może wcale nie chcieć z nich korzystać. To wiązać by się mogło z jego biernością, a czasem regresem. „Wówczas, nawet jeśli jest to stan wybrany świadomie i akceptowany przez młodego człowieka, nie ma on nic wspólnego z rozwojem, a więc i samorozwojem”²⁸⁰. W takim kontekście najwłaściwsze wydało się Budzyńskiemu odwołanie do pojęcia „samowychowania”. Te rozumiane było nie jako cel, ale droga, której istotnym czynnikiem „jest wzrastanie w wolności, ale nie w wolności pojmowanej w sposób «wszystko mi wolno», lecz w wolności woli, czyli podejmowania swobodnych, ale przemyślanych, świadomych wyborów i decyzji dotyczących drogi życiowej, z konsekwencją i determinacją pokonywania przeszkód na niej napotkanych. Wolność ta polega więc nie na prostej negacji przyjętych powszechnie norm moralnych i społecznych, ale na poszukiwaniu wśród nich własnej drogi życia. Wybór – decyzja musi być wynikiem własnych przemyśleń ucznia i jego suwerenną decyzją”²⁸¹. W tym kontekście Budzyński, przyjmując, analogicznie jak w ASSA, wartość samodzielnego dokonywania wyborów przez ucznia, uznał jednak, że proces ten można ułatwiać poprzez zapewnianie podopiecznemu odpowiedniego wsparcia, „towarzyszenie” – mądre wspieranie, które w żadnym stopniu nie miało być wywieraniem wpływu. Co ważne, działanie to miałyby trwać tylko do tego momentu, w którym byłoby ono niezbędne. Fakt ten stał się dla niego najistotniejszym elementem procesu wychowania w ALA²⁸².

Mimo powyżej zilustrowanych odmiennych poglądów twórców ASSA i ALA na temat wychowania powstanie Autorskiego Liceum Artystycznego we Wrocławiu, nie odbyło się w antagonistycznej atmosferze. Dla Daniela Manelskiego powołanie szkoły o profilu artystycznym było uzupełnieniem oferty Towarzystwa Działań dla Samorozwoju, organu prowadzącego ASSA. Jak mówił: „Samorozwój jest twórczością samego siebie”²⁸³, a poprzez liceum artystyczne została stworzona sytuacja do wszelkiej twórczości ucznia. Ta miała odbywać się według niego jednak w taki sposób, aby nie była to twórczość zespołowa, tylko taka, w której uczniowie mogliby realizować własne potrzeby. Zrozumienie

²⁸⁰ M. Budzyński, *Koncepcja działania szkół ALA*, Wrocław 2000 (materiały niepublikowane).

²⁸¹ Tamże.

²⁸² M. Budzyński, *Koncepcja działania szkół ALA* (wersja aktualizowana), dz.cyt.

²⁸³ M. Figiel, dz.cyt., s. 155.

i akceptacja dla idei szkoły artystycznej spowodowały, że ALA powstała nie jako oddział ASSA, ale odrębna placówka zarządzana przez ten sam organ prowadzący. Uzyskana w ten sposób autonomia pozwoliła jej twórcom na wprowadzanie własnych autorskich propozycji. Te, co podkreśla Mariusz Budzyński²⁸⁴, były już w dużej mierze poddane sprawdzeniu w praktyce. Trzy lata przed rozpoczęciem działalności Autorskiego Liceum Artystycznego utworzono w ASSA Zintegrowany Blok Humanistyczno-Artystyczny, który stał się zaczynem działalności ALA. Na potrzeby Bloku połączono ze sobą lekcje historii i języka polskiego oraz podniesiono status zajęć artystycznych. Wprowadzone wówczas zmiany dotyczyły wyłącznie nie siatki godzin, ale przede wszystkim sposobu monitorowania osiągnięć ucznia, a w niektórych sytuacjach sprawdzania dotychczas nieodnotowywanej obecności²⁸⁵. Co istotne, Blok ten razem z Mariuszem Budzyńskim współtworzyli: Maciej Petelenz-Łukasiewicz, Anna Morawiecka oraz Maria Budzyńska. Osoby te, oprócz przybyłych w pierwszym roku funkcjonowania szkoły Andrzeja i Emilii Kabatów oraz Andrzeja Rutyny, stanowiły trzon działalności Autorskiego Liceum Artystycznego i Akademickiego²⁸⁶.

Autorskie Liceum Artystyczne i Akademickie zostało zarejestrowane w ewidencji wrocławskiego kuratorium oświaty²⁸⁷ jako niepubliczna²⁸⁸ szkoła średnia młodzieżowa o charakterze liceum humanistycznego, posiadająca rozwinięty blok przedmiotów artystycznych o specjalnościach: projektowanie plastyczne, fotografia artystyczna i teatralna. Już w trakcie owego roku działalności uznano, że należy rozpocząć starania o nadanie szkole statusu szkoły publicznej. Posiadanie owego statusu umożliwiało w pierwszej kolejności uzyskanie przez uczniów ALA świadectw lub dyplomów państwowych²⁸⁹, w drugiej zaś staranie się o subwencję oświatową, która zasiliłaby szkolny budżet. Jak zauważył Mariusz Budzyński, okazało się, że zetknięcie się w tej przestrzeni z instytucjami nadzoru pedagogicznego pokazało, iż ALA znacząco odbiega od przyjętych standardów²⁹⁰. Aby zachować koncepcję szkoły, szczególnie w obszarze roli, jaką w placówce odgry-

²⁸⁴ M. Budzyński, *Koncepcja działania szkół ALA* (wersja aktualizowana), dz.cyt.

²⁸⁵ W-MBI i W-MBII. Maria Budzyńska prowadziła w ASSA w ramach bloku humanistyczno-artystycznego grupę teatralną.

²⁸⁶ W pierwszych latach działalności kadrę ALA tworzyła także grupa nauczycieli, którzy jednocześnie pracowali w ASSA.

²⁸⁷ Przedstawione powyżej informacje dotyczące historii ALA znajdują się na stronie: <http://ala.art.pl/szkola/historia> (dostęp: 12.08.2012)

²⁸⁸ Należy zaznaczyć, że szkoła ta, będąc placówką niepubliczną o statusie szkoły publicznej, przede wszystkim utrzymuje się z czesnego wpłacanego przez uczniów.

²⁸⁹ Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty, tekst jednolity (DzU 1991 nr 95, poz. 425), art. 7, ust. 2 i 3.

²⁹⁰ W-MBI.

wała działalność artystyczna, zaistniała konieczność podziału ALA na dwie placówki. W ten sposób w 1997 roku powstał Zespół Szkół ALA, w którego skład weszło Społeczne Liceum Sztuk Plastycznych (SLSP), które zostało wpisane do rejestru szkół artystycznych podległemu Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego Centrum Edukacji Artystycznej, oraz przyjęte do ewidencji wrocławskiego kuratorium oświaty Społeczne Liceum Ogólnokształcące (SLO).

Odnosząc się do zmian organizacyjnych, które zaistniały w ALA, należy wspomnieć także o zmianach personalnych. Po utworzeniu Zespołu Szkół ALA do czasu uzyskania przez szkołę statusu placówki eksperymentalnej dyrektorem ZS, w tym Społecznego Liceum Ogólnokształcącego oraz Społecznego Liceum Sztuk Plastycznych, pozostawał Mariusz Budzyński. Stanowisko wicedyrektora piastował wówczas Maciej Petelenz-Łukasiewicz. Z czasem funkcję wicedyrektorów SLO i SLSP zaczęły pełnić odpowiednio Brygida Działkiewicz-Buś i Ewa Mizera-Raczkowska. Po pewnym czasie zostały one dyrektorkami owych placówek. Na potrzeby lepszej organizacji pracy stworzono także funkcję dyrektora ds. administracji ALA. Od początku pełniła ją Emilia Kabat, a następnie Tomasz Siemież. Obecnym dyrektorem ds. administracyjnych jest Andrzej Rutyna.

Tabela 2. Liczba uczniów oraz zatrudnionych nauczycieli ALA we Wrocławiu 1995–2012

Rok szkolny	1995/1996	1999/2000	2005/2006	2011/2012
Uczniowie	24	146 (71 w SLO i 75 w SLSP)	165 (90 w SLO i 75 w SLSP)	236 (172 w SLO i 64 w SLSP)
Nauczyciele*	11**	35	34	44

* Dane dotyczą liczby pracowników zatrudnionych łącznie na etacie i w ramach umów cywilnoprawnych.

** Dane niepełne.

Źródło: opracowanie na podstawie dokumentów uzyskanych z wrocławskiego ALA.

Z roku na rok Zespół Szkół ALA rozszerzał swoją działalność o nowe kierunki bądź specjalności. Towarzyszył temu również wzrost zainteresowania szkołą ze strony uczniów, a co za tym idzie, konieczność zatrudniania nowych nauczycieli (prezentuje to tabela 2.). Co ważne, w początkowych latach funkcjonowania szkoły nauczyciele ALA współpracowali jednocześnie z ASSA, w związku z tym byli zatrudniani poprzez Towarzystwo Działań dla Samorozwoju. Oznaczało to *de facto*, że jedyną osobą zatrudnioną w ALA w pełnym wymiarze godzin była sekretarka szkoły. Mimo to zajęcia w pierwszym roku działalności prowa-

dziło 11 nauczycieli. Od owego okresu sytuacja mocno ewoluowała wraz ze wzrostem liczby uczniów, która na przestrzeni osiemnastu lat zwiększyła się blisko dziesięciokrotnie. W tym kontekście wzrost liczby pracujących w ALA nauczycieli również był dostrzegalny (był bowiem czterokrotny).

Co istotne, na daną liczbę nauczycieli ALA bez wątpienia wpływ miało przyjęte założenie, że w szkole zajęcia z wiodących przedmiotów ogólnokształcących mają być prowadzone przez dwie osoby²⁹¹. To rozwiązanie pozwalało uczniom na dokonywanie wyboru prowadzącego zajęcia. Interesująca była jednak forma zatrudniania kadry. Jak zauważył Mariusz Budzyński, od samego początku nauczyciele mogli zgodnie z własnymi preferencjami dokonać wyboru sposobu zatrudnienia. Mogła być to umowa o pracę, umowa-zlecenie oraz umowa o dzieło (w przypadku stworzenia przez nauczyciela autorskiego programu nauczania). Ponadto istniała możliwość współpracy z ALA poprzez prowadzenie własnej działalności gospodarczej. Warto zaznaczyć, że takie rozwiązania praktykowane są w szkole po dzień dzisiejszy.

Rysunek 6. Logo Autorskiego Liceum Artystycznego i Akademickiego w Częstochowie

Źródło: ALA w Częstochowie.

Należy zaznaczyć, że każdą zmianę związaną z funkcjonowaniem ALA nadzorował organ prowadzący, którym w 1999 roku zostało Towarzystwo Edukacji Otwartej²⁹². Tym samym ALA od tamtego momentu odłączyła się w sposób formalny od Towarzystwa Działań dla Samorozwoju. Trzy lata później szkoła

²⁹¹ *Diagnoza efektywności pracy Liceum Ogólnokształcącego ALA – autorskie licea artystyczne i akademickie, przygotowana przez Zespół ds. Diagnozy ALA Dolnośląskiej Szkoły Wyższej pod kierunkiem Piotra Mikiewicza, Wrocław 2009.*

²⁹² W-MBI. W rozmowie Mariusz Budzyński wspomina ponadto, że zmiana organu prowadzącego wiązała się z różnicami poglądów, twórców ALA z działaczami Towarzystwa Działań dla Samorozwoju oraz swoistym zamachem na samodzielność finansową ALA zarządu TDdS, który od początku istnienia ALA zmienił swój skład osobowy.

zmieniła także swoją siedzibę, przenosząc się z Osiedlowego Domu Kultury Barkara, który mieścił się na ul. Różanej 4/6 we Wrocławiu, do budynku wydzierżawionego od Urzędu Miasta Wrocław usytuowanego na ul. Robotniczej 36/38, które wcześniej użytkowane było przez przyzakładową szkołę wrocławskiego przedsiębiorstwa Archimedes²⁹³. Zmiana ta z pewnością wpłynęła na komfort pracy, gdyż w pierwotnej siedzibie szkoła mogła korzystać jedynie z czterech sal i holu o łącznej powierzchni 350 m². Nowy budynek dysponował z kolei salą gimnastyczną (wcześniej była ona wynajmowana) oraz kilkunastoma salami lekcyjnymi, w tym obszernymi pomieszczeniami, które posłużyły za pracownie plastyczne. Jak zauważył Andrzej Rutyna, dyrektor ds. administracyjnych ALA, szkoła stopniowo wyposażona była w niezbędny sprzęt (komputery, projektory, sprzęt RTV dostępny w każdej sali lekcyjnej), zamontowano zewnętrzny monitoring, bezprzewodową sieć internetową, zakupiono oryginalne programy komputerowe, a także dbano o zbiory biblioteki szkolnej poprzez zakup książek oraz filmów²⁹⁴. Należy zaznaczyć, że środki, które pozwoliły na rozwój Zespołu Szkół ALA, od samego początku pochodziły z chętności uczniów, a także z subwencji oświatowej, która przekazywana jest szkole ze strony Urzędu Miasta Wrocław (dla SLO) oraz Centrum Edukacji Artystycznej (dla SLSP) od momentu uzyskania przez placówkę statutu szkoły publicznej.

Bez wątplenia istotnym dla opisu ALA wydarzeniem było rozpoczęcie w 2003 roku²⁹⁵ działalności ALA Autorskiego Liceum Artystycznego i Akademickiego w Częstochowie. Co ważne częstochowska ALA nie miała być jedyną tego typu placówką w Polsce. Z prośbą o nawiązanie współpracy do Mariusza Budzyńskiego zwróciły się także osoby z Krakowa i Legnicy. Mimo jednak zaawansowanych prac organizacyjnych ani w jednym, ani w drugim mieście nie udało się doprowadzić do otwarcia szkoły, co spowodowane było słabymi wynikami pierwszego naboru. Ta kwestia nie przeszkodziła jednak Dorocie Wojciechowskiej i Zofii Ścieburze z Częstochowy, aby w czerwcu 2003 roku zdecydować o otwarciu ALA z myślą, że placówka rozpocznie swoją działalność dla dwóch zainteresowanych nią uczniów²⁹⁶. U podstaw takiego stanowiska leżała – jak przyznaje Dorota Wojciechowska – przemożna chęć zmiany relacji między nauczycielem a uczniem oraz warunków, w których realizowana jest ich współpraca. Mając duże

---

²⁹³ Warto dodać, że – jak zauważył Mariusz Budzyński – budynek szkoły został zaprojektowany w bardzo udany sposób przez inż. architekt Marię Molicką i w jego opinii jest jedną z perełek architektonicznych spośród budynków szkolnych powstałych w okresie PRL.

²⁹⁴ Wywiad W-AR.

²⁹⁵ Co istotne, formalnie częstochowska ALA uzyskała zgodę na prowadzenie działalności w czerwcu 2002 r., jednak wówczas nie została przeprowadzona rekrutacja.

²⁹⁶ W-DW. W trakcie wywiadu dyrektor częstochowskiej ALA przyznała, że ostatecznie we wrześniu 2003 r. w szkole uczyło się pięcioro licealistów.

doświadczenie pracy w szkołach publicznych²⁹⁷, przysze dyrektorki częstochowskiej ALA uznały, że proponowany przez Mariusza Budzyńskiego projekt szkoły jest bardzo wartościową alternatywą. Powstanie nowej placówki stało się powodem do satysfakcji samego twórcy ALA, który stwierdził, że w ten sposób „(...) mogliśmy sprawdzić uniwersalność koncepcji i jej funkcjonowanie w zupełnie innym środowisku i warunkach”²⁹⁸.

ALA w Częstochowie²⁹⁹ okazała się szkołą, która z roku na rok cieszyła się coraz większym powodzeniem ze strony młodzieży, choć nabór do niej był i pozostaje tutaj proporcjonalnie mniejszy niż w jej wrocławskiej odpowiedniczce. Świadczy o tym tabela 3., która ilustruje wyraźną tendencję wskazującą na ciągły wzrost liczby uczniów i zatrudnianych nauczycieli. Trzeba tutaj jednakże dostrzec pewną zasadniczą kwestię: otóż zarówno w przypadku ALA częstochowskiej, jak i wrocławskiej podawane w tabelach liczby uczniów są orientacyjne. Wiąże się to z tym, że rekrutacja do ALA trwa przez cały rok szkolny, dlatego liczba osób rozpoczynających naukę we wrześniu zwykle bywa mniejsza niż liczba licealistów kończących rok szkolny. Zwraca na to uwagę Zespół nadzorujący eksperyment w ALA we Wrocławiu, pisząc w swojej ocenie: „Dodatkowo należy pamiętać, że dwie trzecie uczniów, którzy zostali objęci badaniem, zasiliło szeregi szkoły już w trakcie rozpoczętego trzyletniego cyklu nauki, przy czym połowa badanych uczniów dołączyła do ALA dopiero w drugiej klasie”³⁰⁰. Co istotne, ta sytuacja sugeruje, że uczniami szkoły są osoby, które wybierają ALA od samego początku, ale także tacy, dla których szkoły te stały się schronieniem często po doznanych niepowodzeniach w innych placówkach oświatowych.

Jak zauważa Dorota Wojciechowska, już pierwszy rok działalności częstochowskiej ALA zakończył się obecnością w szkole siedmiu uczniów. Początek działalności placówki był zatem skromny. Wiązało się to także z bazą lokalową. Szkoła korzystała wówczas z dwóch pomieszczeń w budynku mieszczącym się przy ul. Okólnej³⁰¹. Ówczesnym wyzwaniem było utrzymanie sekretariatu szkoły, a także pracujących w ALA nauczycieli. Jak zauważył Mariusz Budzyński, nie

²⁹⁷ Zofia Ściebura jest pedagogiem szkolnym, Dorota Wojciechowska zaś psychologiem, który przez wiele lat pracował w poradni psychologiczno-pedagogicznej.

²⁹⁸ M. Budzyński, *Koncepcja działania szkół ALA (wersja aktualizowana)*, dz.cyt.

²⁹⁹ ALA Autorskie Liceum Artystyczne i Akademickie mieści się w Częstochowie na ulicy Nadrzecznej 5.

³⁰⁰ *Diagnoza efektywności pracy Liceum Ogólnokształcącego ALA – Autorskie Licea Artystyczne i Akademickie*, dz.cyt.

³⁰¹ Odbywało się to za zgodą funkcjonującego wówczas w Częstochowie Częstochowskiego Uniwersytetu Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Co ważne, w kolejnym roku zaistniała możliwość przeniesienia ALA wraz uniwersytetem do znacznie większego budynku przy ul. Nadrzecznej 5, który to po dziś dzień jest siedzibą szkoły.

obyłoby się to bez wolontaryjnej pracy dyrekcji szkoły, a także, co zaznacza z kolei Dorota Wojciechowska, grona pedagogicznego, które uwierzyło w proponowaną koncepcję. Częstochowska ALA (podobnie jak wrocławska), od samego początku będąc szkołą niepubliczną o statusie szkoły publicznej, zdołała utrzymać się dzięki wpłatom uczniów z tytułu czesnego oraz subwencjom oświatowym wypłacanym jej z Urzędu Miasta Częstochowy. W częstochowskiej ALA nieco inaczej jednak realizowana była kwestia zatrudniania nauczycieli. Dopiero w 2006 roku³⁰² w ramach umowy o pracę został zatrudniony pierwszy nauczyciel. Do tego momentu obowiązującą formą zatrudnienia była umowa o dzieło w przypadku artystów bądź umowa-zlecenie w przypadku pozostałych nauczycieli. W roku szkolnym 2011/2012 na 62 uczniów częstochowskiej ALA przypadało 32 nauczycieli. Tym samym można dostrzec, że od momentu powstania liczba licealistów zwiększyła się przeszło ośmiokrotnie, a nauczycieli – niespełna dwukrotnie. Co interesujące, w roku szkolnym 2011/2012 w Częstochowie rozpoczęło działalność AGA Autorskie Gimnazjum Artystyczne, które rok później przyczyniło się do powstania Zespołu Szkół Artystycznych i Akademickich ALA w Częstochowie.

Tabela 3. Liczba uczniów oraz zatrudnionych nauczycieli ALA w Częstochowie w latach 2003–2012

Rok szkolny (stan na wrzesień)		2003/2004	2006/2007**	2009/2010	2011/2012***
Uczniowie		5	22	47	62
Nauczyciele	liczba pracowników	14	20	28	32
	liczba etatów*	6,3	7,5	8,06	12,38

* Przeliczona z liczby godzin przepracowanych przez wszystkich nauczycieli w tygodniu.

** Rok, w którym na pełen etat został zatrudniony pierwszy nauczyciel.

*** Rok, w którym na pełne etaty zatrudniano trzech nauczycieli.

Źródło: dane uzyskane z sekretariatu ALA w Częstochowie.

Dokonując opisu Autorskich Liceów Artystycznych i Akademickich, należy zwrócić uwagę również na inny aspekt związany z funkcjonowaniem tej szkoły. Zdaniem nadzoru pedagogicznego autorska koncepcja ALA w pewnych aspektach

³⁰² Od początku częstochowskiej ALA jedyną osobą pracującą na pełen etat była sekretarka szkoły.

różniła się od powszechnie obowiązujących warunków działania i organizacji szkół, które są określone ustawą o systemie oświaty. Zatem mimo że ALA posiadała uprawnienia szkoły publicznej, w 2000 roku rozpoczęto starania o pozwolenie na dalsze jej funkcjonowanie. Działania takie wynikały z szukania możliwości uniknięcia dokonywania zmian w koncepcji ALA, które narzucały zalecenia pokontrolne z wizytacji prowadzonych przez odpowiednie kuratoria i CEA zwracających uwagę na to, że rozwiązania zastosowane w ALA nie spełniają wymogów prawa oświatowego. Wyjściem w tej sytuacji okazała się możliwość przeprowadzenia w opisywanych placówkach eksperymentu³⁰³. Zgodnie z literą prawa³⁰⁴ szkoły w takiej sytuacji miały zostać objęte merytoryczną opieką instytucji naukowych. Te, poprzez specjalnie powołane do tego celu zespoły, miały czuwać nad realizacją założeń eksperymentu. Zadania tego podjęły się Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu oraz Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie. Ostatecznie dzięki staraniom w 2006 i 2008 roku wrocławska i częstochowska ALA uzyskały status szkół eksperymentalnych³⁰⁵.

Funkcjonowanie ALA przez minione lata nie wiązało się jedynie z wprowadzaniem zmian organizacyjnych oraz dialogiem z władzami oświatowymi. Szkoły, przyglądając się między innymi aktualnym trendom rynku pracy i edukacji, starały się nadażyć za pojawiającymi się potrzebami przyszłych kandydatów. Dlatego też, często z inicjatywy samych uczniów, poszerzały swoją ofertę. Działające obecnie w ramach Zespołu Szkół ALA we Wrocławiu Społeczne Liceum Ogólnokształcące statutowo³⁰⁶ jest trzyletnią, niepubliczną szkołą ponadgimnazjalną, autorskim liceum ogólnokształcącym³⁰⁷, a Społeczne Liceum Sztuk Plastycznych jest ponadgimnazjalnym, czteroletnim, autorskim liceum sztuk pla-

---

³⁰³ Jedynym punktem, w którym dochodziło do rozbieżności między ustawą o systemie oświaty a działalnością ALA, była kwestia drugoroczności uczniów. W opisywanej szkole, jeśli licealiści nie uzyskują zaliczenia z danego przedmiotu, nie muszą powtarzać roku i mogą warunkowo kontynuować naukę.

³⁰⁴ Mówi o tym ustawa z dnia z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t.j. DzU 1991 nr 95, poz. 425), art. 86.

³⁰⁵ Przyznanie ALA wrocławskiej statutu szkoły eksperymentalnej określa decyzja MEN DKOS-1/GP-5018-8/06, natomiast w przypadku częstochowskiej ALA decyzja MEN DKOS-1/AP-50192-03/08.

³⁰⁶ Należy zaznaczyć, że działalność szkoły opiera się na ustawie z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (DzU 1991 nr 95, poz. 425 ze zm.) oraz rozporządzeniu ministra edukacji narodowej i sportu z 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (DzU 2002 r. nr 56, poz. 506).

³⁰⁷ Statut SLO ALA, § 1 ust. 4. Należy zaznaczyć, że cytując zapisy statutów ALA, będące powoływane się na statut Społecznego Liceum Ogólnokształcącego, z rzadka na statut Społecznego Liceum Sztuk Plastycznych lub tegoż samego dokumentu z częstochowskiej ALA. Wiąże się to z tym, że w zasadniczych częściach dokumenty te mają taką samą treść.

stycznych³⁰⁸. W SLO uczeń może kształcić się na wybranych przez siebie kierunkach artystycznych (teatralny, fotograficzny, plastyczny, wokalny, filmowy, literacko-dziennikarski, twórczego pisania oraz taneczny) i akademickich. W przypadku częstochowskiej ALA kierunki artystyczne nieco się różnią. Uczeń może tutaj skorzystać z zajęć muzycznych (wokalnych i artystycznych), literacko-dziennikarskich, teatralnych, grafiki komputerowej, tkaniny unikatowej, projektowo-plastycznych, fotografii artystycznej oraz ceramiki. Odnosząc się do kierunków akademickich, te w obu szkołach pozwalają na wybór pomiędzy naukami ścisłymi, społecznymi, przyrodniczymi, a ponadto we wrocławskiej ALA oferowany jest kierunek lingwistyczny. Społeczne Liceum Sztuk Plastycznych przedstawia swoim kandydatom możliwość wyboru pomiędzy następującymi specjalnościami: dekorowanie wnętrz, techniki graficzne, reklama wizualna, fotografia, charakteryzacja i stylizacja³⁰⁹. Należy ponadto zaznaczyć, że oprócz przedmiotów, które związane są z realizacją określonej specjalności, uczniowie ALA mają możliwość brania udziału w wybranych, dodatkowych zajęciach, które pozwalają im na rozwój własnej aktywności twórczej. Wynika ona ze specyfiki organizacji nauki w szkole, która wraz z analizą celów i zadań ALA stanie się przedmiotem analizy dalszej części pracy.

1.2. Zadania, cele oraz organizacja systemu nauczania w ALA

Powyżej dokonany opis okoliczności powstania i dotychczasowej działalności Autorskich Liceów Artystycznych i Akademickich ALA stanowi podstawę do kontynuacji prezentowania szkoły w obszarze jej podstawowych celów i zadań. Zanim jednak zostanie to dokonane, należy zwrócić uwagę na jeden aspekt. Jak zauważyła Mirosława Nowak-Dziemianowicz, placówka ta powstała w związku z dostrzeżonym autentycznym zapotrzebowaniem społecznym związanym „z obecnością wśród klientów usług edukacyjnych na poziomie szkoły średniej młodych ludzi o zainteresowaniach artystycznych, postawach twórczych, otwartych umysłach i dużej potrzebie niezależności”³¹⁰. Tak więc impulsem dla Mariusza Budzyńskiego stała się chęć stworzenia szkoły, której celem byłoby udzielenie wsparcia uzdolnionej artystycznie młodzieży z różnych powodów niemogącej odnaleźć się w tradycyjnej szkole³¹¹.

³⁰⁸ Statut SLSP ALA, § 1 pkt 5.

³⁰⁹ Wszystkie informacje dotyczące aktualnie funkcjonujących kierunków i specjalności w ALA zostały zaczerpnięte ze strony internetowej www.ala.art.pl oraz z ulotki reklamującej częstochowską ALA przygotowaną na rok szkolny 2012/2013.

³¹⁰ M. Nowak-Dziemianowicz, *Oblicza nauczyciela...*, dz.cyt., s. 189.

³¹¹ Por. M. Budzyński, *Koncepcja działalności szkół ALA*, dz.cyt.

Wybór, aby kamieniem węgielnym szkoły uczynić działalność w obszarze artystycznym, miał dla Mariusza Budzyńskiego kilka uzasadnień. Jak sam przyznaje: „Szkole nadałem charakter artystyczny z dwóch powodów: po pierwsze – od młodych lat związany jestem ze środowiskiem twórców i animatorów kultury, znam ich problemy i skomplikowane często ścieżki edukacyjne. Stąd moje pragnienie pomocy młodym «artystom» w dopasowaniu szkoły do ich specyficznych potrzeb, po drugie – to moje osobiste przekonanie o roli «pasji artystycznej», która jest zdolna działać jak swoistego rodzaju lokomotywa dla pokonywania przeszkód w monotonnej (w odczuciu tej młodzieży) drodze szkolnej”³¹². Tym samym twórczość miała wpływać pozytywnie na całokształt rozwoju ucznia, stając się narzędziem kompensującym inne, być może mniej rozwinięte przestrzenie szkolnej działalności licealistów. W dalszej kolejności miała zatem stymulować ich do podejmowania wysiłku (poprzez pracę na mocnych stronach ucznia), który ostatecznie powinien prowadzić do uzyskiwania kolejnych osiągnięć szkolnych. Jak zauważa Budzyński, takie założenie sprawdzało się w praktyce. Część uczniów mająca za sobą znaczące niepowodzenia szkolne, decydując się na naukę w ALA, częstokroć tylko po to, by rozwijać się w wybranym obszarze artystycznym, przystępowała do egzaminu maturalnego i uzyskiwała dyplom. Z pewnością jednak taką możliwość dawał im sposób organizacji kształcenia w szkole.

Propozycja stworzenia szkoły, która w szczególny sposób dbałaby o młodzież utalentowaną artystycznie, spotkała się z przychylnością Towarzystwa Działań dla Samorozwoju, ale wymagała podjęcia rozmów z organami nadzoru pedagogicznego. Te ostatecznie miały przyjąć argument, że „młodzież o uzdolnieniach artystycznych wymaga innego traktowania i że złamanie tradycyjnej konwencji szkolnej jest, w kształceniu młodzieży o tak specyficznych potrzebach bardzo pożyteczne”³¹³. Z czasem się okazało, że przyjęty w ALA sposób pracy z licealistami sprawdza się również w przypadku osób, które nie decydowały się na specjalności artystyczne. Tym samym przyjęta koncepcja czyniła z ALA szkołę uniwersalną, co pozwoliło jej na rozszerzenie działalności również o kierunki akademickie. Ta sytuacja miała miejsce w roku szkolnym 2008/2009.

O tym, że w ALA mogli odnaleźć się uczniowie, którzy nie przejawiali zainteresowań artystycznych, miały według Mariusza Budzyńskiego decydować narzędzia, jakimi mogli się posługiwać. Była to w jego opinii przede wszystkim możliwość samodzielnego dokonywania wyborów i podejmowania decyzji, co stanowiło główny zamysł pedagogiczny ALA³¹⁴. Możliwość ta została w znaczący sposób wpisana również w statut placówki, który w pierwszym swoim punkcie

---

³¹² Tamże.

³¹³ M. Budzyński, *Koncepcja działania szkół ALA (wersja aktualizowana)*, dz.cyt.

³¹⁴ Por. M. Budzyński, *Koncepcja działania szkół ALA (wersja aktualizowana)*, dz.cyt.

dotyczącym celów i zadań szkoły dostrzega konieczność tworzenia „warunków dla pełnego i samodzielnego rozwoju jej uczestników”³¹⁵, co ma przełożyć się na podejmowanie przez nich ważnych życiowych decyzji i ponoszenia za nie odpowiedzialności³¹⁶. Jak zauważa Nowak-Dziemianowicz, stosowana w ALA bardzo szeroko reguła wyboru określa cel działania tej szkoły³¹⁷. Zostało to dostrzeżone między innymi w dokumencie oceniającym realizację eksperymentu ALA w Częstochowie. Wymienia się w nim, że uczeń ma zatem możliwość samodzielnie zdecydować o wyborze swojego opiekuna-tutora, przedmiotów alternatywnych i artystycznych, formy i terminu zaliczania materiałów, określenia poziomu kompetencji, jakie chciałby osiągnąć z poszczególnych przedmiotów³¹⁸. Wiąże się to również z proponowaniem przez niego oceny (z jego samoocena), a także wyborem indywidualnego toku, planu bądź programu nauczania³¹⁹. Oczywiście te przestrzenie, które zostaną przedstawione w szczegółowy sposób w dalszej części pracy, mają za zadanie pomóc w realizacji innych statutowych zadań szkoły. Należą do nich min.: przygotowanie do podjęcia dalszej nauki po ukończeniu ALA, rozwój zdolności i umiejętności w stopniu pozwalającym na czynną działalność w wybranej dziedzinie sztuki, a także prowadzenie aktywnej działalności na rzecz kultury w środowisku lokalnym³²⁰. W tej perspektywie Mariusz Budzyński przyznaje sam, że chodziło mu o stworzenie szkoły „na tyle elastycznej, żeby każdy uczeń mógł w niej zrealizować swoją potrzebę uczenia się”³²¹.

Aby lepiej przyjrzeć się wyżej wymienionym kwestiom, należy wziąć pod uwagę także statutowy zapis poświęcony formom realizacji zadań w opisywanych szkołach. Te odbywają się poprzez prowadzenie zajęć lekcyjnych (wykładów, pogadanek i seminariów), tutoriali³²², konsultacji, ćwiczeń, warsztatów oraz plenerów, dodatkowo poprzez organizację wystaw prezentujących dorobek artystyczny uczniów, umożliwienie udziału licealistów ALA w przeglądach regionalnych i ogólnopolskich. Takiej działalności miałyby towarzyszyć nawiązanie współpracy z samorządem lokalnym, a także ośrodkami nauki, kultury i sztuki³²³. Warto dostrzec, że owo zadzierzgnięcie współpracy nie leży jedynie po stronie kadry

³¹⁵ Statut SLO ALA z 11 lutego 2011 r., § 2 pkt 1.

³¹⁶ Statut SLO ALA z 11 lutego 2011 r., § 2 pkt 3c.

³¹⁷ Por. M. Nowak-Dziemianowicz, *Oblicza nauczyciela...*, dz.cyt., s. 192.

³¹⁸ Fundamentem jest tutaj realizowana w ALA podstawa programowa określana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

³¹⁹ Por. *Ocena eksperymentu realizowanego w ALA Autorskim Liceum Artystycznym i Akademickim w Częstochowie, Zespół ds. diagnozy ALA Akademia im. Jana Długosza, Częstochowa 2011*, materiały niepublikowane.

³²⁰ Statut SLO ALA z 11 lutego 2011 r., § 2 pkt 1.

³²¹ M. Budzyński, *Koncepcja działania szkół ALA (wersja aktualizowana)*, dz.cyt.

³²² Tutoriale wiążą się z działalnością kierunków akademickich ALA.

³²³ Por. Statut SLO ALA z 11 lutego 2011 r., § 2 pkt 2.

pedagogicznej czy dyrekcji ALA. Z obserwacji poczynionych w szkołach we Wrocławiu i w Częstochowie wynika bowiem, że sami uczniowie częstokroć wychodzą z inicjatywą nawiązywania kontaktów z zewnętrznymi instytucjami³²⁴. Mają również okazję uczyć się podobnej działalności poprzez obserwację funkcjonowania wielu instytucji działających w środowisku szkoły. Chodzi tutaj szczególnie o wrocławską ALA, istotne jest bowiem to, że w tym samym budynku, w którym mieści się placówka, działa również m.in. policealna szkoła ABRYŚ Autorskie Studium Dizajnu i Fotografii, Akademia Sztuki Trzeciego Wieku, a także Dolnośląski Ośrodek Osób Twórczych, który funkcjonuje z myślą o osobach niepełnosprawnych³²⁵. Ta sytuacja powoduje, że często w pracowniach plastycznych jednocześnie pracują licealiści ALA, słuchacze ABRYŚ-u i osoby starsze bądź niepełnosprawne. Z pewnością ta ubogająca współobecność tak różnorodnej grupy osób może być rzadkością w odniesieniu do szkół publicznych, które nie prowadzą takiej działalności. Oczywiście nie jest to przypadkowe. Mariusz Budzyński, który jest inicjatorem powstania Akademii Sztuki Trzeciego Wieku, zauważył, że tworząc ASTW, zależało mu „na tym, aby ludzie starsi mieli szanse zaistnieć, pojawić się w szkole. Uważałem, że mogłoby być to rozwojowe zarówno dla nich samych, jak i uczniów ALA”³²⁶.

Oceniając wrocławską ALA, Zespół ds. Diagnostyki realizowanego w niej eksperymentu zauważył, że w szkole proponowany jest „nowatorski system dydaktyczno-wychowawczy, który pomaga rozwijać osobiste predyspozycje i pozwala na zaspokojenie własnych potrzeb uczenia się. Praca w szkołach oparta jest na zindywidualizowanym toku i planie nauki. Uczniowie mają możliwość dostosowania programu oraz tempa jego realizacji do osobistych możliwości i zainteresowań”³²⁷. Co to oznacza w praktyce? Przyglądając się stosowanym w ALA rozwiązaniom, należy odnieść się do każdego z nich z osobna, gdyż wydaje się, że ogólny opis może być niewystarczający. Poniżej zatem zilustrowany zostanie sposób rekrutacji uczniów, indywidualny tok, plan i program nauczania, promocja wewnątrzszkolna ucznia oraz system oceniania licealisty ALA.

1.2.1. Rekrutacja w ALA

Proces rekrutacji odbywa się w szkołach ALA przez cały rok. Powoduje to zatem sytuację, w której „alowymi” uczniami stają się świeżo upieczeni absol-

³²⁴ Przykładem jest choćby działalność Teatru Integracyjnego w Częstochowie założonego z inicjatywy ucznia Pawła Bilskiego, który zaprasza do współpracy uczniów szkoły specjalnej.

³²⁵ Informacje pochodzą ze strony www.teo.org (dostęp: 3.08.2013).

³²⁶ W-MBI.

³²⁷ *Diagnoza efektywności pracy Liceum Ogólnokształcącego ALA – autorskie licea artystyczne i akademickie*, dz.cyt., Wrocław 2009.

wenci gimnazjów, ale również ci, którzy doświadczyli znaczącego niepowodzenia w swojej dotychczasowej szkole średniej, co spowodowało konieczność szukania innej placówki. Aby zostać licealistą ALA, należy przejść rozmowę kwalifikacyjną z komisją, w której skład przeważnie wchodzi: dyrektor szkoły, pedagog i nauczyciel wybranego kierunku lub specjalności. W rozmowie tej kandydatowi towarzyszą rodzice bądź opiekunowie. Podczas jej trwania przyszły uczeń ALA, jeśli stara się o przyjęcie do Społecznego Liceum Sztuk Plastycznych bądź na jakikolwiek kierunek artystyczny w Społecznym Liceum Ogólnokształcącym, pokazuje swoje dotychczasowe dokonania artystyczne (tzw. teczkę). Jego prace nie są jednak oceniane w kategorii jakości ich wykonania, ale prezentowanego przez kandydata potencjału i etapu zaawansowania w rozwoju. Ma to zatem charakter diagnostyczny, wskazujący, ile pracy trzeba będzie wspólnie wykonać, aby uczeń osiągnął satysfakcjonujący go pułap umiejętności.

Kluczowym elementem rekrutacji jest – jak zauważa Mariusz Budzyński – wypełnienie przez starającego się o przyjęcie do ALA „Karty rozmowy wstępnej”. Dokument ten zawiera pytania o powody wyboru szkoły, a także przyczyny starania się o przyjęcie na określony kierunek. Pozwala to na „pogłębienie refleksji kandydata” (W-MBI). Z perspektywy prowadzących szkołę bardzo cenna jest bowiem wykazywana przez niego inicjatywa, której źródłem jest podjęta wewnętrzna decyzja dotycząca chęci bycia uczniem ALA. Podczas rozmowy ze strony komisji pada także pytanie o to, co kandydat wie o szkole. Jeśli uczeń posiada mało informacji na temat placówki, komisja rekrutacyjna przedstawia mu podstawowe fakty dotyczące jej funkcjonowania. Wiąże się to w dużej mierze z pokazaniem różnic w wymiarze organizacyjnym między ALA a tradycyjną szkołą publiczną. Bardzo konkretnie odnosi się do tego Brygida Działkiewicz-Buś, dyrektor Społecznego Liceum Ogólnokształcącego ALA we Wrocławiu. W rozmowie z potencjalnym uczniem szkoły często mówi o tym, „(...) że ALA to fantastyczne miejsce, ze wspaniałą atmosferą i fantastycznymi ludźmi, ale jest to szkoła bardzo trudna. Dlatego, że trzeba tutaj podejmować samemu decyzję i ponosić konsekwencje tych decyzji. W ALA nie idzie się z tłumem, tak jak w szkołach publicznych. Trzeba tutaj po prostu samemu zadbać o to, aby zapisać się, zaliczyć, zrobić coś, dostać coś, uzyskać cokolwiek. O wszystko tutaj trzeba zabiegać samemu”. (W-BDB). Tym samym Brygida Działkiewicz-Buś zwraca uwagę na to, że szkoła, która z założenia jest otwarta dla wszystkich uczniów, może okazać się zbyt wymagająca dla części z nich. Zdarzają się bowiem uczniowie, którzy przerywają naukę w ALA, uznając, że nie był to dla nich właściwy wybór³²⁸. Tę opinię potwierdzają sami uczniowie (np. w wywiadzie U8/9), którzy opisując szkołę, przyznają, m.in. że: „Niekoniecznie wszyscy, którzy przychodzą tutaj do ALI,

³²⁸ To zagadnienie zostanie poruszone w szerszym stopniu w dalszej części pracy.

muszą się w niej odnaleźć. Niektórzy po prostu naginają sobie tę wolność i nie radzą sobie z tym. Niektórzy po prostu potrzebują rygoru i wysłoby lepiej tej osobie, jeżeliby odeszła z tej szkoły i poszła do zwykłej publicznej szkoły”.

Już na samym początku obecności nowego ucznia w ALA przybliżana jest mu charakterystyka organizacji placówki. Nie można jednak uznać, że sama rozmowa kwalifikacyjna jest wystarczająca do tego, aby osoba ta od razu potrafiła skutecznie odnaleźć się w „alowym” systemie. Problem ten został w dostrzeżony we wrocławskiej ALA w *Diagnozie* dokonanej przez zespół pracowników naukowych Dolnośląskiej Szkoły Wyższej. W dokumencie tym można przeczytać m.in., że: podejmowane w szkole „działania w pierwszych tygodniach pracy z nowo przyjętym uczniem mają na celu uświadomienie, że zadanie edukowania się, w którym uczestniczą uczniowie i nauczyciele, to zadanie, za którego wykonanie odpowiedzialność ponosi przede wszystkim sam uczeń, że bez jego osobistego zaangażowania nie można spodziewać się pozytywnych efektów i że nauczyciel pełni w tym procesie funkcję ważną, ale tylko pomocniczą”³²⁹. Należy nadmienić, że trwający przez semestr adaptacyjny okres nauki w szkole³³⁰ odbywa się w klasycznym systemie klasowo-lekcyjnym, który wiąże się obowiązkową obecnością uczniów na zajęciach. Pod koniec tego czasu licealista ALA powinien dokonać wyboru, który będzie się wiązał ze sposobem realizowania przez niego indywidualnego toku, planu bądź programu nauczania.

1.2.2. Indywidualny tok, plan i program nauczania

Jak zauważa Mariusz Budzyński, realizowany proces wychowania i nauczania w ALA ma charakter dynamiczny – jest zmienny w zależności od pojawiających się okoliczności³³¹. Zgodnie ze statutem szkół³³² każdy uczeń objęty jest **indywidualnym planem nauczania**, co ma na celu dostosowanie organizacji zajęć do jego uzdolnień, zainteresowań i możliwości edukacyjnych. Oznacza to, że sam dokonuje wyboru przedmiotów, nad których realizacją w danym okresie będzie się koncentrować. W ten sposób licealista przy wsparciu swojego tutora-opiekuna decyduje również o tym, ile czasu oraz w jakim układzie będzie realizować naukę w szkole. Podjęta decyzja zapisana zostaje w „Planie pracy w semestrze” i ma charakter „zobowiązania (kontraktu) podpisywanego przez ucznia i jego

³²⁹ *Diagnoza efektywności pracy Liceum Ogólnokształcącego ALA – Autorskie Licea Artystyczne i Akademickie*, dz.cyt.

³³⁰ Statut SLO ALA, § 5 pkt 6.

³³¹ Por. M. Budzyński, *ALA Autorskie Licea Artystyczne*, dz.cyt., s. 13.

³³² Statut SLO ALA, § 5 pkt 1.

opiekuna, a zatwierdzanego przez dyrektora szkoły”³³³. Taka procedura realizowana jest w każdym semestrze. Co ważne, w dokumencie tym uczeń zawiera również swoje dane osobowe, informacje dotyczące ewentualnych, warunkowo realizowanych (zaległych) modułów, określa, gdzie planuje wykorzystać zdobytą wiedzę i umiejętności, a także jakie przedmioty i na jakim poziomie zamierza zdawać na egzaminie maturalnym. Dodatkowo „Plan pracy w semestrze” zawierać może uwagi tutora-opiekuna.

Należy zaznaczyć, że część programu każdego przedmiotu, która jest realizowana w jednym semestrze, zawiera się w tzw. module³³⁴. Moduły stanowią swoistego rodzaju jednostkę przeliczeniową, ponieważ pozytywne zaliczenie określonej ich liczby pozwala na uzyskanie wewnątrzszkolnej promocji na kolejny etap nauki. W ALA, co wydaje się interesujące, nie używa się na ogół określenia „klasa” bądź „oddział”, tylko „rok”. Wiąże się to z tym, że z uwagi na różnorodną formę oraz tempo zaliczania przedmiotów nie jest możliwe, aby całościowy program realizowany był tak samo przez wszystkich uczniów z danego poziomu. Należy zaznaczyć, że o treści modułów decyduje, kierując się podstawą programową, nauczyciel każdego z przedmiotów. Następnie przygotowuje on dla swoich przyszłych podopiecznych „Semestralną kartę realizacji programu”. Trafia ona do tych uczniów, którzy decydują się na zaliczenie danego modułu w określonym semestrze. Karta zawiera w sobie dane nauczyciela prowadzącego przedmiot oraz ucznia, a także treści programowe, tematykę, proponowany termin zaliczenia. Z czasem na tym dokumencie pojawiają się poszczególne oceny częściowe, ocena semestralna oraz uwagi. Zbiór przygotowanych przez nauczycieli ALA tego typu dokumentów stanowi z kolei szkolny zestaw programów nauczania.

Warto dostrzec, że spośród wszystkich realizowanych w ALA przedmiotów część znajduje się „nad kreską”³³⁵, to znaczy nie jest objęta indywidualnym planem nauczania i jest dla uczniów obowiązkowa. O składzie przedmiotów objętych tzw. szkolnym planem nauki informuje tabela 4.

Poniżej „kreski” znajdują się pozostałe przedmioty objęte podstawą programową. Co ważne, jeśli istnieje zgodność w obszarze podstawy programowej, zajęcia dla licealistów „ogólniaka” i „plastyka” realizowane są wspólnie.

---

³³³ *Diagnoza efektywności pracy Liceum Ogólnokształcącego ALA – Autorskie Licea Artystyczne i Akademickie*, dz.cyt..

³³⁴ Statut SLO ALA, § 4 pkt 1.

³³⁵ Określenie to, typowe dla języka ALA, wzięto się z kształtu tabeli, która obejmuje wszystkie przedmioty realizowane w ALA. Te, które są objęte szkolnym planem nauki, znajdują się na jej szczycie i są oddzielone od zajęć realizowanych w ramach zindywidualizowanego planu nauki pogrubioną linią, stąd są „pod kreską”.

Tabela 4. Lista obowiązkowych przedmiotów „nad kreską” w ALA

Przedmioty obowiązkowe wchodzące w „Szkolny plan nauki” w ALA	
Społeczne Liceum Ogólnokształcące ALA	Społeczne Liceum Sztuk Plastycznych ALA
Język polski Matematyka Wychowanie fizyczne Wybrany język obcy Kierunkowe zajęcia artystyczne bądź akademickie	Język polski Matematyka Wychowanie fizyczne Wybrany język obcy Zajęcia artystyczne: rysunek i malarstwo Zajęcia w ramach specjalności artystycznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie statutów SLO i SLSP ALA.

Odnosząc się do konieczności odbywania zajęć ogólnokształcących, uczeń ALA ma także obowiązek do końca swojej nauki w szkole zdobyć zaliczenie z zajęć alternatywnych oraz dodatkowych zajęć artystycznych. Jak zauważa Mariusz Budzyński: „Uczniowie SLO powinni zrobić 6 modułów wybranych zajęć alternatywnych, a w SLSP 2 moduły” (W-MBI). Z kolei w przypadku zajęć artystycznych bądź akademickich realizowanych w liceum ogólnokształcącym obowiązuje liczba 10 modułów. Interesującym rozwiązaniem w ALA jest to, że uczniowie mogą decydować o tym, jakimi zajęciami alternatywnymi będą się zajmować. Mają to być z założenia przedmioty, które nie występują w podstawie programowej, np. archeologia czy też komunikacja społeczna. Ważną jest tutaj jedynie zasada, że dany przedmiot jest organizowany dla co najmniej sześciorga uczniów, którzy dodatkowo mogą inicjować jego organizację. Szkoła może także zaliczyć w formie modułu zajęcia, które uczeń zrealizował poza nią, np. kurs prawa jazdy. Innym interesującym rozwiązaniem, które ma miejsce w przypadku wrocławskiej ALA, jest możliwość uczestniczenia we wszystkich zajęciach artystycznych organizowanych w Zespole Szkół. W ten sposób uczniowie SLO mogą brać udział w zajęciach artystycznych uczniów SLSP i odwrotnie. Taka sytuacja pozwala na sprawdzenie swoich umiejętności w różnych dziedzinach sztuki, co czasem doprowadza do formalnych migracji uczniów, najczęściej z „plastyka” do „ogólniaka”. Wynika to z tego, że – jak zauważył autor koncepcji ALA – mimo podziału na dwie placówki Zespół Szkół „stanowi jeden mocno zintegrowany organizm”³³⁶.

Każdy uczeń, oprócz określenia własnego, indywidualnego planu, może także wskazać preferowany **tok nauczania**. W ten sposób, zgodnie ze statutowym zapisem, „może realizować w ciągu jednego roku szkolnego program nauczania z zakresu dwóch lat nauki i może być klasyfikowany i promowany w czasie całego

³³⁶ M. Budzyński, *ALA Autorskie Licea Artystyczne*, dz.cyt., s. 13.

roku szkolnego”³³⁷. Realizując wybrany przez siebie tok, licealista ALA może albo korzystać z planu nauki określonego przez szkołę, albo zbudować go samodzielnie przy wsparciu tutora. Należy jednak zaznaczyć, że tok nauczania obejmuje listę przedmiotów ujętych w zindywidualizowanym planie nauki (chodzi o przedmioty znajdujące się „pod kreską”). Sam zapis dotyczący realizacji w jednym roku szkolnym przedmiotu zawierającego na przykład 4 moduły w praktyce wiąże się z tym, że uczeń ma możliwość uczestniczenia na zajęciach prowadzonych w określonym semestrze ze swoją grupą oraz grupą starszą, a pozostałą część zajęć może indywidualnie zaliczyć na konsultacjach organizowanych przez nauczyciela. Tak więc w ramach zindywidualizowanego toku nauki uczeń może sam decydować o swojej nieobecności bądź obecności na zajęciach. Może wybrać pracę w domu bądź w szkole, określić, czy będzie systematycznie uzyskiwać oceny cząstkowe z danych przedmiotów, które będą wpisywane do „Semestralnej karty realizacji przedmiotu”, czy też pod koniec semestru przystąpi do egzaminu kwalifikacyjnego. Może także decydować się na sprawdziany ustne lub pisemne.

Odnosząc się do organizacji nauczania w ALA, warte odnotowania jest to, że powyżej opisane możliwości są dostępne dla wszystkich uczniów jedynie w przestrzeni przedmiotów objętych zindywidualizowanym planem nauki. Swobodę realizacji przedmiotów „nad kreską” mają jednak ci uczniowie, którzy dostali zgodę na realizację **indywidualnego toku nauki**³³⁸. O taką możliwość ubiegać się może licealista ALA, dzięki wsparciu swojego opiekuna i zgodzie rodzica. Jednak indywidualny tok nauki wymaga zaistnienia odpowiednich argumentów. Za przyznaniem takiej możliwości przemawiać mogą wyjątkowe zdolności ucznia bądź jego specjalne potrzeby edukacyjne. Co ważne, realizacja toku nie może odbywać się poprzez obniżenie wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej określonej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

1.2.3. Promocja ucznia

Odwołując się do zacytowanego powyżej zapisu statutu SLO ALA, § 5 pkt 8, a także § 25 pkt 2 tego dokumentu, należy dostrzec zawartą w nim informację dotyczącą promocji uczniów w ciągu roku szkolnego. Zasada ta pozwala licealistom ALA uniknąć konieczności powtarzania klasy przy braku promocji. To ważny aspekt, ponieważ na jego podstawie realizowany jest w ALA eksperyment, który – jak zauważył Zespół ds. Diagnozy wrocławskiej ALA – „dotyczy nieklasycznej organizacji procesu zaliczania poszczególnych przedmiotów i organizacji pracy

---

³³⁷ Statut SLO ALA, § 5 pkt 8.

³³⁸ Statut SLO ALA, § 1 pkt 5.

z uczniem³³⁹. Jedynie w tym obszarze działalność ALA różni się od obowiązującej podstawy prawnej pochodzącej z ustawy o systemie oświaty (narusza ową podstawę). Chodzi o zapis³⁴⁰ szczegółowo określający rozporządzenie ministra edukacji narodowej z 30 kwietnia 2007 roku (DzU 2007 nr 83, poz. 562) w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych. Dokument ten zaznacza wyraźnie, że uzyskanie klasyfikacji rocznej „(...) polega na podsumowaniu osiągnięć edukacyjnych ucznia z zajęć edukacyjnych określonych w szkolnym planie nauczania i zachowania ucznia w danym roku szkolnym oraz ustaleniu rocznych ocen klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych i rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania (...)”³⁴¹.

Odejście od wyżej wymienionych przepisów było dla twórców ALA jedyną możliwością pozwalającą uczniom na pracę w swoim własnym, indywidualnym tempie. Jak podkreśla Dorota Wojciechowska³⁴², dyrektor częstochowskiej ALA, takie rozwiązanie czyni koncepcję ALA spójną i kompletną. Co ważne, jej opinia wynikała z doświadczeń tej placówki, która będąc szkołą niepubliczną o statusie szkoły publicznej, w pierwszych latach działalności klasyfikowała swoich uczniów w systemie rocznym. Zmieniła to dopiero decyzja MEN o pozwoleniu na realizację eksperymentu. Jeszcze bardziej zasadniczo i bezpośrednio wyraża się na ten temat Mariusz Budzyński. Dostrzegł on bowiem, że istniejąca w polskim systemie szkół publicznych konieczność powtarzania klasy, która związana jest z brakiem promocji ucznia, jest „jedną z najbardziej brutalnych kar”³⁴³. Tę opinię argumentował wypowiedziami grupy prawników, którzy zauważyli, że powtarzanie klasy jest sprzeczne z Konstytucją RP, ponieważ „zmuszanie do ponownej realizacji zajęć, z których uczeń otrzymał już ocenę pozytywną, definiowane jest jako «odebranie praw słusznie nabytych»”³⁴⁴. Biorąc to pod uwagę, w ALA nie istnieje typowa dla szkół publicznych „gorączka przedklasyfikacyjna”, jak ją określa Dorota Wojciechowska. Dzięki temu uczniowie mają czas, aby lepiej przygotować się do zaliczenia tych modułów, które realizują we własnym tempie. Taka forma w opinii Zespołu ds. Diagnozy eksperymentu w Częstochowie w dużej mierze

---

³³⁹ *Diagnoza efektywności pracy Liceum Ogólnokształcącego ALA – Autorskie Licea Artystyczne i Akademickie...*, dz.cyt.

³⁴⁰ Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (DzU 1991 nr 95, poz. 425), art. 7, ust. 2 i 3.

³⁴¹ Rozporządzenie ministra edukacji narodowej z 30 kwietnia 2007 r. (DzU 2007 nr 83, poz. 562) w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych, § 11 ust. 6.

³⁴² W-DW.

³⁴³ M. Budzyński, *ALA Autorskie Licea Artystyczne*, dz.cyt., s. 20.

³⁴⁴ Tamże.

pozwala na uzyskanie przez licealistów ALA lepszych, bardziej satysfakcjonujących warunków do pracy³⁴⁵. W podobnym tonie wypowiada się Zespół ds. Diagnostyki ALA we Wrocławiu. Jej członkowie zauważają bowiem, że: „Rezygnacja ze zwyczaju powtarzania klasy mobilizuje ucznia do dalszej pracy i zapobiega często wykluczeniu szkolnemu. Sprawia też, że przyczyny niepowodzenia są znacznie czytelniejsze i przez to łatwiejsze do poddania refleksji w efekcie zamiast poczucia krzywdy ma szansę pojawić się poczucie odpowiedzialności”³⁴⁶.

W nauce owej odpowiedzialności pomagają uczniowi pewne statutowe ograniczenia. Realizowany eksperyment nie może skończyć się bowiem, co mogłoby się zdarzyć w pewnych skrajnych przypadkach, stałym odkładaniem realizacji modułów. Statut w takiej sytuacji mówi wyraźnie, że osoba, która przez dwa kolejne lata nie uzyskała promocji, zostaje skreślona z listy uczniów ALA. Wyjątkiem może być tutaj licealista, któremu na „wniosek rodziców lub opiekunów zatwierdzono dłuższy niż trzyletni cykl nauki”³⁴⁷. Należy w tym względzie zaznaczyć, że promocję otrzymują te osoby, które w ciągu semestru zrealizowały minimum 18 proc. (w przypadku uczniów SLO) i 12,5 proc. (uczniów SLSP) całego materiału objętego programem nauczania w odpowiednio trzyletnim i czteroletnim cyklu kształcenia³⁴⁸.

Tabela 5. Liczba modułów potrzebna do zdobycia minimum promocyjnego w ALA

Minimalna liczba modułów potrzebnych do uzyskania promocji*		
Rok nauki	Społeczne Liceum Ogólnokształcące ALA	Społeczne Liceum Sztuk Plastycznych ALA
I	20 (22**)	20 (26**)
II	20 (12**)	18 (13**)
III	10 (12**)	18 (9**)
IV	–	6 (4**)
Suma	50 (46**)	62 (52**)

* Dotyczące modułów zajęć objętych jedynie zindywidualizowanym planem nauki.

** Dane oparte na nowej podstawie programowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statutu SLO i SLSP ALA.

³⁴⁵ Por. *Ocena eksperymentu realizowanego w ALA Autorskim Liceum Artystycznym i Akademickim w Częstochowie, Zespół ds. diagnostyki ALA*, Częstochowa 2011.

³⁴⁶ *Diagnoza efektywności pracy Liceum Ogólnokształcącego ALA – Autorskie Licea Artystyczne i Akademickie...*, dz.cyt.

³⁴⁷ Statut SLO ALA, § 7 pkt 4d.

³⁴⁸ Por. Statut SLO ALA, § 5 pkt 19 oraz Statut SLSP ALA, § 5 pkt 19.